

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Олексій ЗОРЯ

« 02 » вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Навчальна музейно-екскурсійна практика

освітньо-професійна програма Туризм

спеціальність 242 Туризм і рекреація

галузь знань 24 Сфера обслуговування

ступінь вищої освіти Бакалавр

ПОЛТАВА
2024-2025 н. р.

Розробник: Краснікова Оксана, доцент, кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Робоча програма практики розглянута та схвалена
на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «02» вересня 2024 року № 1

Схвалено головою ради з якості вищої освіти спеціальності «Туризм і рекреація»
Протокол від 02 вересня 2024 р. № 1

Голова ради з якості вищої освіти спеціальності
Туризм і рекреація

Олена СТОРОЖОВА

1. Опис практики

Таблиця 1

Опис навчальної музейно-екскурсійної практики

Елементи характеристики	242 ТР_бд_2023
Загальна кількість годин	135
у тому числі самостійної роботи	45
Кількість кредитів	4,5
Місце в індивідуальному навчальному плані студента	Обов'язкова
Рік навчання (курс)	2
Семестр	4
Вид підсумкового контролю	диференційований залік

2. Заплановані результати навчання

Метою навчальної музейно-екскурсійної практики є ознайомлення зі змістом роботи музейних закладів та основними видами екскурсійної діяльності, засвоєння здобувачами вищої освіти сучасних методів, форм організації та знарядь праці у сфері музейної справи, формування професійних умінь і навичок для роботи у музеї, розширення знань про історію та культуру українців та інших етносів, що населяють територію України.

Завдання навчальної музейно-екскурсійної практики:

- ознайомлення з освітньо-методичними та науковими аспектами роботи музейних установ;
- розгляд особливостей процесу комплектування, обробки, зберігання, публікації та інших форм використання музейних експонатів;
- розробка тексту екскурсії та проведення її на професійному рівні;
- своєчасне й уміле застосування новітніх інформаційних технологій для підготовки екскурсії;
- оволодіння методикою використання музейних експонатів у науководослідній, виховній та практичній роботі за професійною спрямованістю;
- розвиток уміння проводити дослідження з використанням сучасних методів і прийомів наукової діяльності;
- формування у здобувачів вищої освіти психологічної готовності до роботи у музеї; – поглиблення теоретичних знань з фахових дисциплін і на основі індивідуальних завдань вироблення творчого підходу в музейній роботі;
- розвиток уміння здійснювати екскурсійну роботу на базі музейної установи;
- залучення здобувачів вищої освіти до активної громадської, культурно-просвітницької діяльності серед населення, популяризації музейних матеріалів, усвідомлення важливої ролі музеїв у науковому й культурному житті суспільства.

Результати проходження практики:

загальні:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК8. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК14. Здатність працювати в команді та автономно.

фахові:

ФК1. Знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності.

ФК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК3. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій.

ФК5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

ФК6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).

ФК9. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.

ФК12. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести презентаційну роботу.

ФК13. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

Програмні результати навчання:

ПР2. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

ПР3. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

ПР5. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій.

ПР6. Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів.

ПР9. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.

ПР11. Володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності.

ПР12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.

ПР14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПР18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях

ПР21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

ПР22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.

3. Програма практики

Тема 1. Історія музейної справи в Україні. Загальна історія музейних установ в Україні. Роль музейних установ у суспільстві та перспективи їх розвитку. Завдання, права, структура музейних установ. Організація роботи музейних фондів.

Тема 2. Загальна характеристика музейної установи (на прикладі Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського). Історія музейної установи, її розвиток, досягнення та актуальний стан. Виробничі підрозділи музею. Планування, звітність та економічна діяльність музею. Експертиза цінності музейних експонатів та комплектування фондів музею. Оглядова екскурсія по історико-краєзнавчим виставкам музею.

Тема 3. Науково-фондова робота в музеї. Зміст категорій: музейний предмет, музейний фонд, музейна колекція, музейне зібрання. Комплектування, облік та збереження фондів (план комплектування, звітна документація, режим зберігання). Реставрація та консервація музейних предметів. Писемні джерела. Специфіка обліку та зберігання. Колекції фарфору. Методика вивчення. Створення каталогу. Колекція етнографії. Специфіка комплектування та опису. Колекція зброї. Реставрація предметів з металу.

Тема 4. Експозиційно-виставкова діяльність музею. Характеристика категорій: експозиція, експонат, експозиційний комплекс. Методи і принципи побудови експозицій. Етапи роботи над експозицією: наукова концепція, тематична структура, розширена тематична структура, тематико-експозиційний план. Художнє проектування: архітектурно-художнє рішення, ескізний проєкт, монтажний лист. Засоби художнього оформлення експозицій. Експозиційне приладдя. Експозиційні матеріали: оригінали, новоділи, муляжі, тексти, етикетки, анотації в експозиції. Типи виставок у музеї. Нові тенденції у проектуванні експозицій. Набуття практичних навичок з обліку музейних експонатів. Набуття практичних навичок з наукового опрацювання музейних експонатів.

Тема 5. Менеджмент та маркетинг у музейній справі, використання інформаційних технологій. Рекламно-видавнича діяльність. Спонсорство та

благодійність. Гранти. Запровадження обліку музейних фондів у цифровій формі, стандарти такого обліку. Цифрові бази даних музейних колекцій, переваги їхнього використання. Нові перспективи для представлення музейних предметів у Інтернеті. Віртуальні виставки.

Тема 6. Екскурсії в музеях м. Полтави. Державний історикокультурний заповідник «Поле Полтавської битви». Музей-садиба Івана Котляревського. Літературно-меморіальний музей Івана Котляревського. Літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка. Літературно-меморіальний музей Панаса Мирного. Полтавський музей авіації і космонавтики. Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка.

Тема 7. Індивідуальне завдання «Проектування, розробка та проведення нової екскурсії». Визначення мети і завдань екскурсії. Вибір теми екскурсії. Формування назви екскурсії. Відбір літератури і складання бібліографії. Визначення джерел екскурсійного матеріалу. Знайомство з експозиціями та фондами музеїв по темі екскурсії. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів. Складання маршруту екскурсії. Обхід (об'їзд) маршруту екскурсії. Підготовка контрольного тексту екскурсії. Комплектування «портфеля екскурсовода». Визначення методичних прийомів проведення екскурсії. Визначення техніки ведення екскурсії. Складання методичної розробки екскурсії. Складання індивідуального тексту екскурсовода. Прийом (здача) екскурсії. Затвердження екскурсії.

4. Структура (тематичний план) практики

Структура (тематичний план) навчальної музейно-екскурсійної практики

Назви тем	Кількість годин		
	усього	у тому числі	
		навчальні заняття	самостійна робота
Тема 1. Історія музейної справи в Україні.	18	12	6
Тема 2. Загальна характеристика музейної установи (на прикладі Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського)	18	12	6
Тема 3. Науково-фондова робота в музеї	18	12	6
Тема 4. Експозиційно-виставкова діяльність музею	31	20	11
Тема 5. Менеджмент та маркетинг у музейній справі, використання інформаційних технологій	20	14	6
Тема 6. Екскурсії в музеях м. Полтави	30	20	10
Тема 7. Індивідуальне завдання «Проектування, розробка та проведення нової екскурсії»			
Усього годин	135	90	45

5. Вимоги до баз практики

Навчальна практика проводиться на базах практики, які забезпечують виконання програм практики здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми Туризм спеціальності 242 Туризм і рекреація.

Базами практики можуть бути суб'єкти господарювання, незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, фізичні особи, які проводять незалежну професійну діяльність, органи державної влади і місцевого самоврядування, громадські формування, об'єкти структурних підрозділів Університету, а також бази за межами України за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі програм практики.

Навчальна практика проводиться у навчальних аудиторіях, інших об'єктах структурних підрозділів, на підприємствах (організаціях, установах тощо), що мають договірні відносини співпраці з Університетом. Вони повинні мати відповідне матеріально-технічне, організаційне і навчально-методичне забезпечення, оснащені за останніми тенденціями розвитку туристичної сфери, забезпечують виконання програми практики.

З метою підвищення якості практичної підготовки здобувачів вищої освіти, розширення їх світогляду та ерудиції можуть проводитись екскурсії, спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти системи практичних знань щодо принципів організації та діяльності, пов'язані з туристично-екскурсійною сферою.

6. Організація проведення практики

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення навчальної практики здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми Туризм ступеня вищої освіти бакалавр спеціальності 242 Туризм і рекреація є:

- розробка робочої програми практик;
- призначення керівників практики від кафедри;
- підготовка для практики інформації про обсяги, зміст, період проведення практики здобувачів вищої освіти, потреби в обладнанні та матеріалах тощо;
- проведення настановчих зборів студентам (інструктажу);
- підготовка звітної документації за результатами проведення практики;
- інші заходи.

Відповідальність за організацію та проведення практики покладається на ректора Університету. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням в Університеті здійснює керівник навчальної практики навчального відділу, на факультеті – декан, на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування – завідувач кафедри.

Функції організаторів, керівників та учасників практики визначаються Положенням про проведення практики студентів Полтавського державного аграрного університету, схвалені на засіданні вченої ради університету протокол від 29 серпня 2023 р. № 1.

Заходи, пов'язані з організацією практики здобувачів вищої, визначаються наказом ректора Університету про проведення практики студентів.

Навчальна музейно-екскурсійна практика здобувачів вищої освіти проводиться для академічної групи у навчальному закладі у період, що забезпечує можливість виконання здобувачами вищої освіти всіх видів робіт згідно з програмою практики.

Керівник навчальної практики від кафедри:

- розробляє методичне забезпечення навчальної практики здобувачів вищої освіти;
- проводить здобувачам вищої освіти інструктаж із безпеки життєдіяльності;
- забезпечує якість проходження практики здобувачів вищої освіти згідно з її програмою;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проходження;
- проводить консультації щодо опрацювання та узагальнення зібраного матеріалу;
- перевіряє щоденники з практики та оцінює результати її проходження здобувачами вищої освіти;
- подає на кафедру звіт керівника навчальної практики;
- здійснює виконання інших функцій, визначених законодавством і внутрішніми нормативно-правовими актами Університету.

Здобувачі вищої освіти, які проходять навчальну практику зобов'язані:

- пройти цільовий інструктаж з безпеки життєдіяльності;
- отримати документи для проходження практики;
- ознайомитися з програмою практики;
- своєчасно відвідувати навчальну практику;
- виконувати завдання, передбачені програмою практики;
- підготувати звітну документацію з практики.

7. Вимоги до звітної документації з практики

Після закінчення періоду практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Формою звітної документації з навчальної практики є щоденник навчальної практики.

Під час навчальної практики здобувачі вищої освіти зобов'язані вести щоденник, де висвітлюють характер та зміст виконуваної роботи. Записи у щоденнику ведуться щоденно. Щоденник регулярно перевіряється і підписується керівником навчальної практики від кафедри.

Критерії оцінювання та схема нарахування балів із навчальної практики визначаються науково-педагогічними працівниками кафедри і вказуються у робочій програмі практики.

Щоденник є основним документом, що підтверджує проходження здобувачем вищої освіти практики, у якому відображається вся його поточна робота. Його складовими є:

- робочі записи під час практики;
- оцінка роботи здобувача вищої освіти на практиці;
- висновок керівника практики про проходження практики, в т. ч. підсумкове оцінювання роботи здобувача вищої освіти за період практики.

За підсумками навчальної практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку. Диференційований залік виставляється в останній день практики. Оцінювання її результатів здійснюється керівником

практики від кафедри на підставі:

- повноти та якості виконання здобувачем вищої освіти програми практики;
- оформлення та змістовності наповнення щоденника практики й інших матеріалів, передбачених робочою програмою практики.

8. Підведення підсумків практики і оцінювання її результатів

За підсумками навчальної практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку. Диференційований залік виставляється в останній день практики. Оцінювання її результатів здійснюється керівником практики від кафедри на підставі:

- повноти та якості виконання здобувачем вищої освіти програми практики;
- оформлення та змістовності наповнення щоденника практики й інших матеріалів, передбачених робочою програмою практики.

Схема нарахування балів та критерії оцінювання навчальної музейно-екскурсійної практики наведені в табл. 3 і 4.

Таблиця 3

Схема нарахування балів здобувачів вищої освіти з навчальної музейно-екскурсійної практики

Назви тем	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти			Разом
	Виконання завдань навчальної практики*	Виконання індивідуального завдання	Оформлення щоденника	
Тема 1. Історія музейної справи в Україні.	12 (2 × 6)	-	-	12
Тема 2. Загальна характеристика музейної установи (на прикладі Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського)	12 (2 × 6)	-	-	12
Тема 3. Науково-фондова робота в музеї	12 (2 × 6)	-	-	12
Тема 4. Експозиційно-виставкова діяльність музею	20 (2 × 10)	-	-	20
Тема 5. Менеджмент та маркетинг у музейній справі, використання інформаційних технологій	14 (2 × 7)	-	-	14
Тема 6. Експерсії в музеях м. Полтави	20 (2 × 10)	-	-	20
Тема 7. Індивідуальне завдання «Проектування, розробка та проведення нової екскурсії»	-	8	-	8
Оформлення щоденника		-	2	2
Разом	90	8	2	100

* здобувач отримує 2 бали за виконання завдань в межах заняття навчальної практики

Таблиця 4

Шкала та критерії оцінювання навчальної музейно-екскурсійної практики

Кількість балів	Критерії оцінювання
Проходження практики (виконання завдань навчальної практики)	
2	засвоєння базових положень практики, вивчення питань практичної роботи на високому рівні, що дозволяє знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук; знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ; аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території; застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів; організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки; володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності; застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг; проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття; адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях; приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.
1	неповне виконання, з допущеними помилками, що демонструє базові знання з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук; знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ; аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території; застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів; організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки; володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності; застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг; проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття; адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях; приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.
0	студент не виконав завдання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти
Виконання індивідуального завдання (0-8 балів)	
5-8	правильне виконання, що демонструє знання з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук; знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ; аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території; застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів; організовувати процес обслуговування

	споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки; володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності; застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг; проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття; адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях; приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.
1-4	нечітке, неповне розкриття змісту розглянутих під час практики питань, наявність орфографічних і синтаксичних помилок, що демонструє базові знання з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук; знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ; аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території; застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів; організувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки; володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності; застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг; проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття; адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях; приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях
0	студент не виконав завдання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти
Оформлення щоденника (0-2 балів)	
2	правильне оформлення щоденника відповідно до стандартів, відсутність орфографічних помилок, науковість стилю викладення, чітке, повне і послідовне викладення у хронологічному порядку змісту розглянутих під час практики питань
1	правильне оформлення щоденника відповідно до стандартів, але є незначні орфографічні і синтаксичні помилки, неповне розкриття змісту розглянутих під час практики питань
0	у щоденнику заповнені не всі позиції титульної сторінки, вказані лише теми програми практики без розкриття виконаної роботи (при цьому запланована і фактично виконана кількість годин у розрізі дат за темами програми практики проставлена); у записах присутні помилки та/або скорочення чи щоденник поданий невчасно.

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Богатирьова Г.А., Ніколайчук О.А., Романуха О.М., Снігур К.В. Організація туристичної діяльності: методика та практика: [навч. посіб.]. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 159 с.
2. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних

подорожей та екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Херсон : «Олді+», 2019. 248 с.

3. Домбровська С. М. Опорний конспект лекцій з курсу «Краєзнавство, країнознавство та географія туризму» для студентів всіх форм навчання напряму підготовки 242 «Туризм». Харків: НУЦЗУ, 2019.

4. Доценко А. І. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2021.

5. Закон України «Про музеї та музейну справу» : Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text>

6. Любіцева О. О., Шпарага Т. І. Музейний туризм. Київ, 2021. 150 с.

7. Методологія туризмознавства: географічні аспекти : монографія / За заг. ред. д.геогр.н. Дудника І.М. Київ, 2023. 374 с.

8. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>

9. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с

Допоміжні

1. Антоненко А., Хуткий В. Музеї як туристичний ресурс в умовах пандемії COVID-19: виклики та нові можливості. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2021. Т. 4. № 1. С. 54–73.

2. Артеменко О. І., Кунанець О. О., Пасічник В. В., Кунанець Н. Е. Мобільні інформаційні технології в задачах супроводу туриста під час екскурсії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Інформаційні системи та мережі. 2019. Вип. 5. С. 62-69.

3. Батиченко С., Мельник Л., Савков П., Сторубльов О. Особливості розвитку військового туризму в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2021. Вип. 4. С. 66-69.

4. Гаврилук С. Перспективи музеїв як об'єктів культурного туризму. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. 2019. № 7. С. 144–153.

5. Гищук Р. М. Соціальні мережі як альтернатива удосконалення та управління туристично-екскурсійною діяльністю. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2020. Вип. 3. С. 115-128.

6. Загорянська О. Л. Екскурсійна діяльність як перспективний напрям розвитку туристичної галузі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 72-76.

7. Зараховський О. Культурна спадщина як туристично-екскурсійний ресурс: основні категорії та класифікаційні ознаки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія : Туризм. 2019. Т. 2, № 2. С. 117-125.

8. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9(1). С. 94-97.
9. Коваленко О., Єрьоменко А. Особливості формування ділової культури в процесі фахової підготовки майбутніх гідів-екскурсоводів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. Вип. 1. С. 66-71.
10. Коваленко О. Особливості підготовки фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) у країнах Європейського Союзу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27(3). С. 102-106.
11. Козловський Є. В., Кузьмич О. Ю., Шковира А. О., Фещук Д. С. Тенденції розвитку індустрії туризму в умовах цифрової економіки. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 22. С. 68-72.
12. Кузьмук О. Роль музеїв у культурному та соціально-економічному розвитку країни: зарубіжний досвід. *Аналітична записка*. URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/rol-muzeiv-ukulturnomu-ta-socialno-ekonomichnomu-rozvitku> (дата звернення: 18.08.2024).
13. Маркута Т. Особливості розвитку музейного туризму в умовах війни // Політ. Сучасні проблеми науки. Міжнародні відносини: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Київ : НАУ, 2023. С. 427-429.
14. Москаленко М. П., Міронець Л. П., Вакал А. П., Торяник В. М. Використання віртуальних екскурсій під час вивчення туристичного краєзнавства в умовах дистанційної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31(2). С. 57-61.
15. Нікітенко Н. Е. Розробка екскурсійного маршруту в сегменті в'їзного пізнавального туризму. *Молодий вчений*. 2019. № 10(1). С. 316-318.
16. Тучковська І. І. Організація екскурсійної діяльності для осіб з інвалідністю. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2021. № 2. С. 72-77.
17. Чернега О. М. Трансформація туристичної галузі під час війни в Україні через цифрові технології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2022. № 26(54). С. 43–50.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму. URL: <http://www.tourism.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Департаменту культури і туризму Полтавської обласної військової адміністрації. URL: <https://culture.poda.gov.ua/?categoryId=9607>.
6. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації URL: <http://www.unwto.org/>
7. Віртуальні музеї України. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>
8. Все про туризм – туристична бібліотека URL: <http://infotour.in.ua/index.htm>
9. Музей гетьманства. Сайт музею. URL: <https://www.getman-museum.kiev.ua/>
10. Краєзнавчий музей "Бойківщина" Тетяни і Омеляна Антоновичів. Сайт музею. URL: <https://www.boykomuseum.com/>
11. Закарпатський обласний художній музей імені Й. Бокшая Сайт музею. URL: <https://bokshaymuseum.com.ua/>
12. Державний історико-архітектурний заповідник “Збараж”. Сайт “Національний заповідник “Замки Тернопілля”. URL: <https://zamky.te.ua/> 101
13. Національний історико-культурний заповідник “Чигирин” Сайт музею. URL: <http://chigirinzapovidnyk.org.ua/>